

ו את ח נ ו

„קשרו את המקידה“ ואח"כ (ועי'ז) מדדו „לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו“.

וגם את"ל דהטעם להקדמת דין ד„פוקקין“ הוא [לא רק מפני דכך הוי עובדא, כ"א גם] מפני הכלל (המבין מדברי התוס' י) שבשתי תיבות הסדר

(ז) קידושין מא, רע"א ד"ה האיש, וראה דברי שלום (להרב מבערוזאן) מע' זו ואצ"ל זו, שד"ח כללים ז כלל יא, ומסתימת לשון התוס' שם ד, לא זו אף זו לא שייך לשנוי כו' אלא בשני בבות אבל בשתי תיבות לא משמע שכלל זה דבשתי תיבות לא אמרינן „לא זו אף זו“, הוא לא רק בנידון שדין א' מוכן מהשני בדרך ממילא ואין צורך לשנותו כלל [עיי' קשיית הגמ' שם „השתא בשלוחו מקדש בו מביעא“ — ד"ב, לא הו"ל למיתני כלל * כיון דהיינו אותו מד „בשלוחו“, אלא גם בנידון שבכל אופן צריך לשנות הדין הב' כי אינו מוכן בדרך ממילא מדין הא' (וכבנוד"ז הדין ד„פוקקין“ אינו מכריח הדין ד„מודדין וקושרין“, אלא שיש בו חידוש יתור), לא אמרינן „לא זו אף זו“, אלא שונה החידוש תחילה ** וי"ל שהוא

(*) אין לומר דקושיית הגמ' היא דהו"ל בסדר הפוך (בשלוחו ואח"כ „בוי“), כי אז יהי' בסדר זו ואצ"ל זו, וחרי גמ' את"ל דבשתי תיבות אפ"ל „זו ואצ"ל זו“ (תוס') שבוטות ד, ב ד"ה הסול, וראה רשב"ם ב"ב קלב, א ד"ה גובה בסופו, וראה עצמות יוסף ובאר שבע שבפנים (ההערות), הרי מוכח מדברי התוס' (פסחים למ, ב ד"ה לא, יומא סד, ב ד"ה מכיבין, ב"מ קה, ב ד"ה ושואל) שסדר זה הוא דוחק גדול (וחיבא שמתחין כן בגמ' — עכצ"ל שזחו מפני שא"א לתרוצו באופן אחז), ולחזיר מהשקו"ט האם גם בקרא כן 'הוא (נסמן בשדיח'ט).

(**) אבל אי"ז בכלל זו ואצ"ל זו (שדוחק הוא — נסמן בשוח"ג הא') — כי הדוחק דסדר כלל זה הוא רק חיבא שעיי' דין הא' ידוע בדרך ממילא דין תב',

א. בקשר לדיני שבת — ששמירת שבת היא אחת מעשה"ד, הכתובות [גם] בפרשתנו: — אי' במשנה בסיום מס' שבת י: „ומעשה בימי אביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור [החלון] בטפיה [פך של חרס] וקשרו את המקידה [כלי חרס] בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח או לא, ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת“, היינו שבשבת מותר לפקק את החלון, למדוד ולקשור קשר שאינו של קיימא י.

[ובגמ' שם, מבואר דרק מדידה של מצוה מותרת, וכן בנוגע לקשירה מפורש בשו"ע י שרק לצורך מצוה מותר לקשור קשר אומן שאינו של קיימא, אולם בנוגע לפקיקה מבואר בתוס' שם, שהיא מותרת גם שלא לצורך מצוה.

וצלה"ב:

הטעם מה שהסדר בהמשנה הוא „פוקקין“ ואח"כ „ומודדין וקושרין“, י"ל בפשטות מפני דכך הוי עובדא, שמתחילה „פקקו את המאור“, ואח"כ קשרו ומדדו, אבל לפי"ז הו"ל „וקושרין (ואח"כ) ומודדין“ — שהרי תחלה

(*) וסיום מס' שבת.

(1) ה' יב"ט.

(2) קנו, א, וראה שבת קכה, כ ואילן.

(3) פרש"י שם ד"ה וקושרין.

(4) קנו, ב, וראה רמב"ם פכ"ד מהל'

שבת ה"ה, שו"ע אריח ס' ש"ו ס"ו, שו"ע אד"ה שם סע' יח.

(5) אריח ס' ש"ו ס"א, שו"ע אד"ה שם ס"ד.

(6) ד"ה מדידה, וראה שבת קכה, ב ואילן, רמב"ם פכ"ד מהל' שבת הכ"ו, שו"ע אד"ה שם ס"ו ס"ב.

יש חידוש יותר מבהיתר מדידה: איסור מדידה בשבת הוא „מפני שהוא מעשה חול וחלול שבת“¹⁰, משא"כ איסור קשירה של קשר שאינו של קיימא הוא מטעם (ובאופן) ש"מד"ס נקרא זה ג"כ של קיימא"¹¹, היינו בקשר שהוא דומה לקשירה דאורייתא.

ועפ"ז פשוט יותר לאסור (מד"ס) קשירה הדומה למלאכה דאורייתא, מלאסור (מד"ס) מדידה שהיא רק מע"ה חול וכו'. ולכן כשהתירו שניהן (לצורך מצוה) הרי בהיתר קשירה רבותא יתירא מבהיתר המדידה — וא"כ גם מטעם זה וז"ל תחלה „ו-קושרין“ ואח"כ „ומודדין“.

ב. ויובן כ"ז בהקדים מה ששינוי בתחלת מס' שבת¹² שמלאכת הוצאה אינה אסורה מדאורייתא אלא באופן שהמוציא עושה עקירה והנחה. אבל בעקירה בלבד בלא הנחה, או בהנחה בלא עקירה, אינה אסורה כ"א מד"ס¹³. וידועה¹⁴ הקושיא ע"ז: למה לא תיאסר מדאורייתא גם עקירה לבד, או הנחה לבד, מטעם חצי שיעור שהוא אסור מה"ת¹⁵ (גם במלאכות שבת¹⁶)?

(10) שו"ע אדה"ז סי' ש"ו שם. וראה תוס' שבת שם.

(11) שו"ע אדה"ז סי' שי"ז סעי' א'.
(12) וכבר העירו האחרונים על הקשירה והשייכות דתחלת מס' וסופה מברכות י, רע"א. ובתוס' שם. וא"כ סי' ויהא ברכה. ולהעיר מס' פ"א מ"ז: נעוץ סופן בתחלתו ותחלתו בסופן.

(13) וראה שו"ע (ושו"ע אדה"ז) סי' שמ"ז ס"א.

(14) ראה בשד"ח כללים מערכת ח כלל ד. וש"נ. וראה לקו"ש ח"ה ע' 33 הערה 31. ח"ז ע' 110 הערה 34.

(15) יומא ע"ד, א.

(16) כ"ה דעת אדה"ז, כמפורש בשו"ע שלו סי' שמ סעי' א וסעי' ד. וראה גם בקו"א לסי' שב. והוא ע"פ שיטת רש"י

הוא זו ואצ"ל זו ובמילא מובן שצרי"כ לשנות תחלה הדין שיש בו חידוש יותר — ולכן בא כאן תחלה דין „דפוקקין“ משום יתרון החידוש שבו (והיינו כיון שהתירו לפקוק אצ"פ דדמי לבנין — הרי מוכרח) שזהו בכל אופן גם שלא לצורך מצוה (דמשום מצוה לא היו מתירין כמבואר בתוס' ס'). משא"כ מדידה וקשירה שהתירו רק לצורך מצוה, כנ"ל — טעם זה אינו שייך להקדמת „ומודדין“ ל„וקושרין“, דהחידוש דין בשניהם שווה, ובאין יתרון חידוש במדידה — מסתבר שה' סדר במשנה צ"ל ע"פ סדרן במעשה בפועל — קשירה קודם למדידה. ואדרבה: לכאור' בהיתר דקשירה

ע"ד „כיון דאתאי מדרשא חביבא ל" (יבמות ב, ב). — אבל עפ"ז צע"ק דגם בשתי בבות צ"ל כן.

ואפילו את"ל דהכונה (ראה עצמות יוסף (קידושין שם), באר שבע (נסמן בגליון הש"ס שם)) דבב' תיבות צריך לשנות רק החידוש — עכצ"ל שזהו רק באם הדין השני מיותר הוא כי מובן בדרך ממילא מדין הא', משא"כ בנדו"ד דפוקקין ומודדין ו-קושרין.

(8) ואין להקשות מדברי התוס' כיומא (שבשונה"ג הא' להערה הקדמת) דלכן תני „מכבין ומפסקין“ לפי שהדין הב' יש בו חידוש (וע"פ הג"ל הרי צריך לשנות החידוש תחילה) — כי אין כוונתם שבדין הב' יש בו חידוש יותר מבדין הא' (שהרי פשוט שעצם הדין שמתירין לכבות הוא עיקר ויסוד כל החידוש, ורק שבפרטים אחדים ישנו חידוש גם בדין הב'), כ"א כוונתם שדין הב' אינו מוכרח מדין הא' (מצד פרטים אלו), ולכן אי"ז בגדר „זו ואצ"ל זו“ (וכנ"ל בהערה הקודמת ובשונה"ג הב' שם), אבל בכל אופן עיקר החידוש הוא „מכבין“, ולכן נשנה תחילה.

(9) קכו, ב ד"ה ומדבריהן.

וכפפסטות הלשון „זו ואין צריך לומר זו“. וראה הערה הבאה.

ג. אבל עפ"י צלה"ב:

במלאכת ההוצאה בעקירה או הנחה לבדן (שאסורה מד"ס). לא מצינו ש-יתירו לצורך מצוה; ואדרבה: מבואר במפרשים¹⁹, שהטעם מה ששנו חכמים במשנתם ריש מס' שבת הדין דהוצאה בעני ועשיר, הוא בכדי להורות דגם הוצאה דנתינת צדקה מעשיר לעני אסורה — היינו שאסורה גם לצורך מצוה ועקירה או הנחה לבדן מד"ס — ומאי שנא חצי מלאכת הקשירה (שאינה של קיימא) שהתירו לצורך מצוה²⁰?

ובטעם החילוק י"ל, דאף ששניהן אסורים מד"ס, מ"מ אין טעם האיסור שוה: טעם איסור ההוצאה בעקירה או בהנחה בלבד הוא, גזירה שמא יבואו כל אחד ואחד מהם לעשות מלאכה

אפילו הוא זמן ארוך מאד אין זה של קיימא מה"ת ופטור וכו' אבל מד"ס נק' זה ג"כ של קיימא כו", ובוה לכו' י"ל שהוא חצי שטור: הדעת שישאר כן לעולם הוא שטור, וכשחושב בדעתו להתירו לאחר איוזה זמן הרי יש כאן כל איכות המלאכה, גם המחשבה והדעת שישאר, ורק שחסר בהשטור — לכמה זמן ישאר.

זה אינו, כי קשר שישאר כן לעולם, ענינו הוא קשר שלא יהי' בו שינוי (גדר מחודש) — ולא קשר שיתקיים ריבוי זמן עד אין סוף. וראה לקמן בפנים.

ולהעיר משו"ת הרשב"א ח"א סי' ט, תיח במש"נ ואתה הוא ושנותיך לא יתמו (הובא בס' החקירה להצ"צ לו, ב ואילך, קכ, ב. עיי"ש).

ולהעיר מהתואר והגדר "נצחית" ששייך גם ביש לו תחלה — וא"כ הוא בגדר זמן (יונת אלם בוקמה. פלח הרמון שער ד' פ"ג, לקו"ת פקודי ז, ב). ואכ"מ.

(20) מאירי שבת ב, א. רע"ב ותווי"ט ריש מס' שבת. וראה ח' שפת אמת שם. ועוד.

(21) וראה שבת של מי בסיום מס' שבת. לשון הוהב שם. ח' חת"ס שם. ועוד.

ומבואר¹⁹ בשוב הדבר, ע"פ הדיוק בהדגשת הלשון דהאי כללא גופא: ה-איסור מה"ת הוא דוקא "בחצי שיעור" — היינו שחסר רק בשיעור, כמות האיסור ולא במהותו ואיכותו. אבל אם החסרון הוא במהות האיסור לא אסרה תורה. וכן הוא בנדוד²⁰, שהעקירה או ההנחה לבדה הרי הן חצי מלאכה ולא חצי שיעור — חצי באיכות וגדרי ומהות פעולת ההוצאה, לכן אינה אסור-רה מה"ת.

וי"ל שעד"ז הוא גם בנוגע לקשירה — דלכא' גם בקשר שאינו של קיימא (היינו כשחסר בסיום (בשלמות) של מלאכת הקשירה, "מעשה אומן" י, מפני שאינו קושר "על דעת שישאר כן כל זמן שאפשר לו להיות קיים כו" (18) יש להקשות: למה לא יהי' אסור מה"ת מטעם חצי שיעור? —

והתירוק הוא ע"ד הנ"ל: אי"ז חצי שיעור (בכמותה) של המלאכה, כ"א חצי מלאכה — חסר באיכות וגדרי ומהותה של המלאכה, כי ה"דעת ש-ישאר כן לעולם" הוא חלק מאיכותה ומגדרי המלאכה, ובלעדה חסר בגדר המלאכה¹⁹ ולכן אינה אסורה מה"ת.

(שבת עד, א). מאירי (שם ג, ב — וראה לקח טוב להגר"י ענגל כלל ס סעי' ו). הגות אשרי ס"פ כלל גדול ור"פ המוציא יין (וראה ק"נ שם). ועוד. משא"כ לדעת הרמב"ם — ראה בשד"ח שבהערה 14. תוצאות חיים (להגר"מ זעמבא הי"ד) סי' ת. וראה חלקת יואב (לר"י מקניצק) חיו"ד סי' ט. ועוד.

(16) ראה מפעניצ סוף ע' קפה ואילך. וש"נ.

(17) הרעפות בזה ראה שו"ע אדה"ז סי' שיו ס"ב.

(18) שו"ע אדה"ז שם ס"א.

(19) ואף שבשו"ע שם מבואר ש-אם קוצב בדעתו איוזה זמן שאז יתירו בודאי

אבל הא גופא דורש ביאור: למה באמת לא גזרו מעיקרא דדינא גם במלאכת הקשירה שאינה של קיימא — מכיון שהיא חצי מלאכה — שהרי מקום לחשוש שמא יבוא לעשות קשר של קיימא שהיא מלאכה דאורייתא. ולכן תהא אסורה גם לצורך מצוה?

והדברים ק"ו²⁶: אם גזרו בעקירה או הנחה לבדה, אעפ"י שא"א לבוא ממנה למלאכה שלימה כ"א ע"י פעולה נוספת (להניחה אחרי העקירה, או להקדים להנחה — עקירה²⁷). הרי כ"ש שהו"ל לגזור בקשר שאינו ש"ק שבכדי לעבור בו על איסור מה"ת אין הוא חסר אלא ההדעת שישאר כן לעולם.

ד. והביאור בזה:

בהסברת הטעם²⁸ שהתורה אסרה דוקא קשר של קיימא, י"ל: מלאכת הקשירה תוכנה — חיבור ואיחוד של שני דברים (חוטמים וכיו"ב) ואין הקשר ראוי להקרא בשם חיבור ואיחוד אמתי אלא באופן שנעשה ע"מ "שישאר כן לעולם". והיינו שהדעת שיהי' קשר

שלימה בשבת²⁹, מסוג הדברים, "ש" אסרו חכמים כו' גזירה שמא יבוא מהן איסור סקילה"³⁰; משא"כ טעם איסור קשירת קשר שאינו של קיימא הוא לפי ש"מד"ס נקרא זה ג"כ של קיימא הואיל ועומד להתקיים איזה זמן, היינו שהוא מסוג המלאכות "ש" אסרו³¹ חכמים כו' מפני שהן דומים למלאכות"³².

ומכיון שאיסורה של מלאכת ה"קשירה (שאינה ש"ק) אינו משום גזירה שמא יבוא ע"י לאיסור דאורייתא, אלא רק מפני שדומה היא למלאכה דאורייתא, הרי בזה יש מקום לחלק ולומר דשאני במקום שיש איזה צורך (מצוה וכיו"ב); משא"כ במלאכת ה"עקירה או ההנחה (לבדה), שאיסורה מטעם שמא יבוא ע"י לאיסור מה"ת, הרי מסתבר שלזה יש לחוש ולאסור גם כשהמלאכה היא לצורך מצוה.

(22) שו"ע אדה"ז סי' שמו ס"א מפ"ר רש"י שבת כ, א ד"ה שניהם. אבל בפ"ר רש"י אין תיבת "מהם". וי"ל שכוונת אדה"ז להדגיש שגזירה זו (והחששא) היא גם על מי שעושה ההנחה בלבד, והגזירה היא שלא יבוא הוא עצמו לעשות מלאכה שלימה בפעם ב'. וראה שק"ט במפרשים בפרש"י ותוס' שבת ג, א ד"ה פטורי דאתי. ואכ"מ.

(23) רמב"ם רפכ"א מהל' שבת.

(24) שהמלאכות מסוג זה אינם מחשש שמא יבוא לאיסור דאורייתא, ואל"כ למה מחלקם לב' סוגים, והרי סוג א' הוא — וראה רמב"ם רפכ"ז מהל' שבת: "שאינם דומין למלאכה ואינם מביאים לקי מלאכה" — וכדמוכח מזה שבכ"כ מלאכות האסורין מדרבנן כותב הרמב"ם (בפכ"א כ"ג) "מפני שהוא כ... (מלאכה דאורייתא פלונית)" וכיו"ב, ובכ"כ איסורים כותב (שם) "גזירה שמא...". וגזירה משום... וכיו"ב.

(25) ומה שמצינו שבכמה אופני קשר גזרין אסור קשר של קיימא — ראה לקמן הערה 35.

(26) ולכן אין לומר בזה מ"ש התוס' (שבת כ, ב ד"ה גזירה (בסופו). וראה תוס' חולין קד, א ד"ה ומנא. וזה לג, ב ד"ה ורמינהו). "ושמא אין להשתת גז' רות של חכמים זו לזו אותם שאינם במלאכה א", כי כוונת התוס' שבמקום שאין קושיא ע"ז, אז אין להשתת גזירות ולהקשות למה פעם גזרו ופעם לא כו', אבל מובן שבמקום שישנה סתירה להגזירה (מצד ה' סכרא וכו') צריכים לתרץ הסתירה ולבאר טעם החילוק. ועפ"ז יובן למה הרבה פע' מים מפרשים חילוקי הגזירות וכיו"ב.

(27) ראה לעיל הערה 22.

(28) הסעם ע"ז הוא לפי שהקשרים ש"קשרו במשכן היו "קשרי קיימא" (שו"ע אדה"ז ר"ס שי"ז) — אבל ההסברה ע"ז גופא י"ל ככפונים.

התורה יי.

ועפ"ז יובן שבלעדי הדעת שיתקיים הקשר הרי אין הענין שנחסר חלק משלימות פעולת המלאכה, אלא שגערר מלכתחילה העיקר שבמלאכת הקשי-
רה יי, שהרי החוטים אינם קשורים ומאוחדים באמת, ואין זאת כ"א פער-

עצמה היא ג"כ חלק מהמלאכה מצד עצמה, והדעת שישאר כן לעולם ה"ז תנאי בה-מלאכה (אבל אינה להחשיב הקשירה), או לא יועיל מה שהיא קשירה חשובה (של מצוה) כיון שחסר תנאי, (אבל בדוחק גם אז יש מקום לשקוט לומר שגם התנאי של הדעת שישאר כן לעולם ענינו להחשיב הפעולה עוד יותר מכפי שהיא חשובה מצד, וא"כ גם קשירה של מצוה תועיל בזה). [ופשוט שמדין זה עצמו — שלצורך מצוה מותר לקשור קשר שאינו של קיימא — אין להביא ראי' שקשירת מצוה אינה מחשיבה את הקשירה, כי כאן מיירי שאין המצוה בהקשירה עצמה, כ"א ש"קושר למ-דוד א' משיעורי תורה" וכיו"ב].

ולהעיר מקשירה דנימא דכנור דביהמ"ק (עירובין קב, ב). ולהעיר משו"ע אדה"ז סי' תרנא סי' בנוגע לאיגוד הלולב: "אבל אסור לעשות עניבה ע"ג קשר (ביו"ט) כיון שאינו חושש להתירו עולמית" — שמה משמע שאם ה' בדעתו להתירו לאחר זמן ה' מותר, אף שזהו קשר של מצוה, אבל י"ל שמכיון שרק "מצוה" של המובחר לאגוד הלולב כו' (שם סי"ב) אינו מספיק להחשיבו, ולכא' מוכרח לומר כן, דאל"כ הרי 'קשר שאינו של קיימא מה"ת כו' מותר לקושרו לצורך מצוה כו' ואפי' קשר מעשה אומן כו' (שם סשי"ז ס"ד) — אם לא שנאמר שאיירי כשאפשר בענין אחר.

(31) וכמו שהוא בצד ההפכי — ש' מקלקל ע"מ לתקן חייב אף שמקלקל בכלל פטור, כי מכיון שהוא ע"מ לתקן, הרי גם בעת הקלקול אינו קלקול אמיתי. (32) ובדוגמת — ולא ממש — מ"ש המ"מ (בפיי"ב מהל' שבת ה"ב, הובא גם במג"א סי' שיח סקליו, וראה רמב"ן שבת מב, א) בנוגע למלאכת תיקון כלי, שאם לא נתכוין לתכלית זו אינה בגדר מלאכה

של קיימא הוא תנאי במלאכת הקשירה. ולכן אם התכוון לכתחילה לקושרם רק לאיזה זמן ולהתירם אח"כ, הרי גם בזמן שהם קשורים יחדיו, אי"ז חיבור אמתי יי ואינו בגדר קשירה יי שאסרה

(29) ולהעיר מזה שהנהרות שנפסקין פ"א לשבוע (שמיטה) פסולין למי חסאת — כי מציאות המים גם בעת היותם אינה מצר אות (מים) חיים, כ"א מציאות ד"מכזבין" (פרה פ"ח מ"ט), וראה לקו"ש ח"ו ע' 92. (30) ועפ"ז (שפעולת הדעת שישאר כן לעולם היא להחשיב את פעולת הקשירה שתהי' נק' קשר אמיתי) יש מקום לומר שהיכא שישנו ענין אחר שנותן חשיבות להקשירה ג"כ חייב, גם אם אין בדעתו שישאר כן לעולם, כמו בקשירה של מצוה * דמצוה"י אחשבי' (ראה בכורות י, א. רש"י ד"ה חלה (ביצה כו, ב). וראה אנציק' תלמודית מע' אסורו חשובו). וראה מנחת חינוך מצוה לב (ס' כא — מלאכת ה' קושר) **. משא"כ אם נאמר שהקשירה

(*) ולהעיר מזה שבש"ס דילן (שבת עד, ב) מקשה בפשטות (על הקס"ד ש' מזאת קשירה במשכן היתה זה שהיו "קושרין ביתדות אהלים") "ההוא קושר ע"מ להתיר הוא", אף שג"ז היתה קשירה של (מצוה) חשיבות, וכמו שמפורש בירי' שלמי (שבת פ"ז סה"ב) דעת ר' יסה ע"ז "מכיון שהיו חונין ונוטעין ע"פ הדיבור כמי שהוא לעולם, ואף שר' יוסה פליג שם וסובר "מכיון שהבטיחון הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה", הרי הבבלי אינו סובר כן, כדמוכח מזה שבעירובין (נה, ב) מבואר (בלי חולק): "כיון דכתיב בהו (בהעלותך ט, כ) ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו כמאן דקביע להו", אף שבירושלמי (עירובין פ"ה ה"א) מביא גם ע"ז קושיית ר' יוסי (ראה קה"ע פנ"מ שט).

אבל יש לחלק בשיטת הבבלי בין הא דשבת להא דעירובין, דשם ה' ציווי ה' על החני'. עצמה, משא"כ קשירת המיתרים היתה רק משמש וטפל בכדי שלא יזוזו הקלעים. ואכ"מ.

(**) וראה כלי חמדה פ' וילך (לא, יט). לקו"ש ח"א ע' 227. ובכ"מ.

ממקצתה לעשותה כולה ויעבור על איסור מה"ת. ומעתה מבין שהטעם שאעפ"כ אסורה חכמים אינו אלא משום זה שבחיצוניותה דומה למלאכה זו למלאכת הקשירה דאורייתא; ומכיון שאי"ז מטעם גזירה, לכן מתרת היא לצורך מצוה וכו'.

משא"כ מלאכת ההוצאה ע"י עקירה או הנחה לחודא:

גדרה של מלאכה זו מה"ת, היא הוצאה (או הכנסה) מרשות לרשות. כולל כמה חלקים ופרטים: עקירה, הנחה וכו'. כשחסר בפעולתו חלק ופרט בגוף המלאכה, עם היות שאז אינה מלאכה שלמה אף באיכותה ומהותה, מ"מ המקצת שעשה ופעל הרי זה חלק מפעולת ההוצאה — ולכן יש לאסור חלקה משום גזירה שמא יבוא לעשות כולה ויעבור על איסור מה"ת; ומטעם גזירה זו יש לחוש גם במקום שהוא לצורך מצוה וכו'.

ה. עפ"ז יבואר גם הטעם מה ש"שנו במשנה (בסיום המסכת) "מודדין" ואח"כ "קושרין":

שלא יחלקו בין התבליים וכיו"ב; ובס"י — "שלפנמים נמלך ומבטלו".

משא"כ בהוצאה הרי אסור בכל אופן. (36) ע"ד המבואר בלקו"ש ח"ה ע' 33 הערה 31, עיי"ש.

(37) ואפי' לפי מה דשק"ט האחרונים במלאכת הוצאה אם העקירה היא העיקר או ההנחה או ששניהם עיקריים, או ש"שניהם ספלים לגבי ההוצאה עצמה — הרי כל השק"ט הוא רק מתי נק' (בעיקר) שהוציא (או שהכניס) התוסף מרשות לרשות. אבל לכ"ע גדר המלאכה הוא החורצא (או ההכנסה) וכל פרט של ההוצאה (וההכנסה) הוא עכ"פ חלק מהמלאכה.

אומן — י"ל דלפי שפקע האיסור כללי שיש בזה (שדומה למלאכה) פקעה גם ה"גזירה כו'.

לה של קירוב ונגיעת החוטים בלבד וכיו"ב. ומכיון שאין בזה אפי' מקצת וחלק של אותה המלאכה שאסרה ה"תורה, לכן לא גזרו בה ש"מא יבוא

כלל, אפי' למ"ד דבר שאינו מתכוין גם בשבת אסור מה"ת, ולהעיר מתודה וצריך לעצם (שבת ע"ד, א').

(33) היינו, ראף שהיבא שיש כדעתו שישאר כן לעולם (וחייב עלי') נחשבת פעולת הקשירה עצמה ג"כ חלק מהמלאכה (דהרי אם לא יקשור בפועל אינו חייב) — הרי הפי' בזה שהדעת שישאר כן לעולם מחשיב את הפעולה שיהי' פעולת מלאכה, אבל אם חסר הדעת גם הפעולה אינה כלום.

(34) וע"ד המבואר בס"ג: "ואם אינו אלא קשר א' בלבד בלא ענינה ע"ג אינו נקרא קשר כולו ומותר לקשרו ולהתירו אפי' אם עומד להתקיים לעולם" — ואעפ"כ בנדוד אסור (שלא לצורך מצוה) — כי עכ"פ דומה למלאכה, משא"כ קשר א' אינו דומה כלל למלאכה.

(35) חוץ אם יש סיבה חזקה למזור, כמו הא דבשו"ע אדה"ז סי' שיו סי"ב — כשהוא מעשה אומן (להריעה שמה"ת אסור רק כשהוא מעשה אומן) — שאז קרוב מאוד שיעשה קשר של קיימא * ; שם ס"ה — "סרגילין לקשר"; שם ס"ח — שקרוב

(* ישנם הרוצים לומר כן גם בנוגע למלאכת צידה (מרכבת המסנה פ"י מהל' שבת הי"ז וחכ"ג, ועוד) שבגלל כוונה לצוד אי"ז בגדר צידה כלל (ולא רק שהוא בגדר "אינו מתכוין" (או) שחסר ב"מלאכת מח' שבת") — ומתרכים עפ"ז קושיית חר"ן בשבת (קו, ב) על הרשב"א בפ' דברי הירושלמי וכו'.

אבל אינו כן, כי מפורש בביצה (לו, א. וכו' בשו"ע שם סי' שסז סי"ד, ובשו"ע אדה"ז שם ס"ה) שמותר לפרוס מחצלת ע"ג כוורת של דבורים כו' ובלבד שלא יכוין לצוד ובאופן שאינו פס"ר, ואם בלא כוונה אי"ז צידה כלל, לא איכפת לן אם הוה פס"ר. וראה חלקת יואב חאו"ח סי"א ובשו"ע שם.

(* והא דהתירו לצורך מצוה גם מעשה

שכן צריכים לעשות ושכן עושים תמיד :

נתבאר במ"א³⁹ הטעם (ע"פ פני מיות הענינים⁴⁰) מה שמסכת שבת מתחילה דוקא בדיני הוצאה — מפני שברוחניות ה"ז ענין כללי בכל איטורי שבת : ע"י עשיית המלאכות האסורות מוציאים מרשות היחיד (יחידו של עולם) לרה"ר (טורי דפרודא — עולם הקליפות)⁴¹, ולכן בא ענין ההוצאה בתור הקדמה כללית לכל דיני שבת ; עד"ז הוא גם בנוגע לסיום וחותם המסכת ש"הכל הולך אחר החיתום"⁴², שמבאר שם ענין כללי הנעשה ע"י כללות שמירת שבת (בכל פרטי) — וכדלקמן.

מבואר בכ"מ⁴³ החילוק שבין ג' הזמנים (דשבת : א) מעלי (ליל) שבתא ; (ב) יומא (דשבתא ; ג) זמן מנחת שבת, רעוא דכל רעיון⁴⁴ — שבביל שבת הוא עליית המלכות מבי"ע לאצילות, כי בימות החול יורדת המל' לבי"ע לברר בירורים, וכמ"ש⁴⁵ "רגלי יור" דות גו", ובביל שבת היא עולה משם לאצילות, ומכיון שהעולמות מקבלים מספירת המלכות, הרי מאיר אז בבי"ע ספי' המל' כפי שהיא באצילות. אח"כ

נת"ל שבקשירת קשר שאינו ש"ק שאסורה חכמים אין שום חלק ממלאכת הקשירה דאורייתא, האיסור הוא רק מפני שדומה הקשר לקשירה גמורה מה"ת. דהיינו שאין איסורו בא מצד פעולת הקשירה, כ"א רק מפני שיש לדמותה לענין אחר, למלאכה אסורה — בלי שום שייכות אלי'. ז.א. שלולא הדמיון אין טעם לאסור הקשירה מצ"ע. משא"כ פעולת המדידה, דאעפ"י שאין איסורה מצד שייכות למלאכה אסורה מה"ת (לא חלק ממנה ולא — דמיון אלי'), אלא שכל יסוד איסורה הוא רק מדרבנן — אולם מאידך הרי מזה גופא מוכח שאיסורה הוא מצד עצמה, מצד פעולת המדידה : "שהוא מעשה חול וזלזול שבת".

ומטעם זה מסתבר שבמדידה, שהוא בגדר איסור מצ"ע⁴⁶, יש להתחמיר בה יותר מבקשירה (שאינו איסורה מצ"ע, כנ"ל), ולכן כשהמשנה באה להורות ששתייהן הותרו לצורך מצוה, הרי ב"ה היתר המדידה איכא רבואת יתירה, ומש"ז נקטה (ע"פ דברי התוס' הנ"ל) שהחידוש צריך להיות נשנה תחלה) "מודדין" תחילה ואח"כ "קושרין".

ו. הביאור ע"פ פנימיות הענינים למה נשנו ג' ענינים אלו בהסדר של "פוקקין ומודדין וקושרין" — ובהק"דים דיוק הלשון "פוקקין וכו'", בלי הווה ופעולה ודאית, ולא תנא "מותר לפקוק וכו'" וכי"ב, שמוזה משמע רמז

(38) ובדוגמת מ"ש החת"ס (שו"ת אורח סו"ס קמה) בנוגע ליו"ט שני של חגה"ש, שמכיון שטעמו הוא רק "כדי שלא לחלוק במועדות" (רמב"ם הל' קדוה"ט פ"ג הי"ב), ואי"ז מטעם ספי"א דיומא, יש בזה כח של ודא, משא"כ בשאר היו"ט ה"ז רק במדר ספק (אף שבשאר היו"ט ה"ז ספי"א דאורייתא, ובחגה"ש ה"ז ודאי ודבנ).

(39) ראה לקו"ש ח"א ע' 68 ואילך.
(40) ע"פ גנלה — ראה תוס' וראשונים ריש מס' שבת.

(41) תו"א צט, ד. לקו"ת תוריע כא, ג. מזה זו תר"ם פני"ז.

(42) ברכות יב, א.

(43) ראה הגהות הרחיו' לוח"ב רה, ב. לקו"ת אמור לו, ב. שלח מג, א. סידור ד"ה מזמור שיר ליום השבת (קפת, א ואילך). וראה המשך תרס"ו ע' תקמדה. ועוד.

(44) זח"ב פח, ב.

(45) משלי ה, ה. נתבאר בלקו"ת שה"ש נא, ב. ובכ"מ.

ולכן ארז"ל⁵² (בנוגע לעבודת בניי):
 „נעשה שותף להקב"ה במעשה ברא"שית" — שמהביאורים בזה הוא ע"פ מארז"ל⁵³ „רוח צפונית אינה מסובבת", היינו שמצד הבריאה מצד עצמה הרי צד צפון, המורה על (מקור ומקום)⁵⁴ הקליפות (כמ"ש⁵⁵ „מצפון תפתח ה' רעה") פתוח הוא, שישנו מקום לקלי-פות, אבל בשבת, שע"י עבודת בניי (המל' עולה ועיז') מתבטלות הקלי-פות, הרי זה כאילו עושים וסותמים⁵⁶ את צד הצפון ונגמרת הבריאה, וזהו שבניי נעשים „שותף להקב"ה" ב"מע"ב", שגם הם פועלים בבריאת העולם.

ודבר זה נעשה תומ"י בכניסת השבת ע"י קבלת השבת ושמירתה או, ואח"כ, כשכרה של עבודה זו, מת-עלים (ביומא דשבתא) לדרגא נעלית יותר, לגילוי האור דז"א דאצילות, ואח"כ מתעלים עוד יותר — עד ל-גילוי האור שלמעלה מז"א ומלכות, ומיחדם.

וזהו שבסיום מס' שבת — היינו שבסיום (ושמירת⁵⁷) כל הלכות (מס')

ביומא דשבתא מאיר בחי' נעלית יותר, בחי' ז"א, מדות דאצילות, ואח"כ בזמן רעוא דרעוין הוא גילוי הבחי' ומדרי' שלמעלה מז"א ומל', שממנה בא היחוד דז"א ומל', ולכן אומרים בתפלת ערבית של שבת „וינוחו בה" (מל'), בתפלת שחרית „וינוחו בו" (ז"א), ובתפלת מנחה „וינוחו בס" (יחוד ז"א ומל')⁵⁸. והנה מכיון שבליל שבת יש עליית העולמות⁵⁹, ספ"י המל' מאירה בבי"ע כפי שהיא באצילות, לכן מתבטלין (ליל) שבת כל הקליפות⁶⁰; בימות החול, מכיון שמל' יורדת לברר בירורים שבעולמות ביי"ע הרי שהקלי-פות יש להן „תפיסת מקום", לכן לא נתבטלו הקליפות בהעולמות. משא"כ בשבת, מכיון שספ"י המל' עולה אז באצילות, שאין בה רע כלל וכמ"ש⁶¹ „לא יגורך רע", לכן העולם הוא במצב כזה שהקליפות בטלים.

אמנם, מובן, שבזה (עליית המל' וביטול הקליפות וכו') שייך וקשור זה (במדה ידועה⁶²) לעבודת האדם⁶³.

(46) ראה שו"ע אדה"ז סרס"ח ס"ו, וראה בהנסמן בשער הכולל פ"ו אות לא, וראה כף החיים אות ב'.

(47) להעיר מירוש' (דמאי רפ"ד) דעם הארץ בשבת — אינו משקר.

(48) ראה זח"ב קלה, ב. וראה בארוכה סה"מ להצ"צ — מצות לא תבערו אש, ובכ"מ.

(49) תהלים ה', ה.

(50) וכידוע בב' מש"נ לעשות את ה' שבת אף דשבת מיקדשא וקיימא (תו"א ד"ה זכור את יום השבת (הא'), וראה בארוכה ד"ה את שבתותי ה' ש"ת, ובכ"מ).

(51) ולהעיר שגם ע"ד ההלכה צריכים בניי לפעול ולעשות את (מציאות) יום ה' שבת — ראה בארוכה לקו"ש כרך ח' ע' 52 ואילך.

(52) שבת קיט, ב. טאו"ח סי' רסה, שו"ע אדה"ז שם ס"א.

(53) בי"ב כה, רע"ב. וראה לקו"ת ר"פ תוריע.

(54) ראה ס' הבהיר סקפ"ג.

(55) ירמ' א, יד.

(56) ראה זח"ג קעה, רע"ב.

(57) ועפ"ז יובן (יומתק) מרז"ל (פדר"א ספ"ג): צפון כו' ולא גמרו אמר שכל מי שיאמר שהוא אלוהה יבוא ויגמור כו' וידעו הכל שהוא אלוהה — וע"פ ב"ר (פצ"ח, ג) א"ל הוא ישראל אביכם מה הקב"ה בורא עולמות אף אביכם.

(58) כי לימוד מביא לידי מעשה (קדושין מ, ב).

ועיינו גם מקשר כל העולמות כולם
— שנעשים כולם רשות אחד רשות
היחיד⁶⁰ —

מקשרם ביחידו של עולם⁶¹.

(משיחת ש"פ שלח תשכ"ב)

שבת (שכולם נכללים בזהירות באיסור
דהוצאה שבתחלת המס', כנ"ל) — באה
ה"הודעה" על ג' העליות בשכרה של
עבודה זו — והן הנרמזות בשלש ה'
ענינים ולפי סדר זה דוקא: "פוקקין
ומודדין וקושרין":

בליל שבת, פועלים עליית המל'
עליית העולמות וביטול הקליפות, ש'
עיינו סותמין ו"פוקקין" את החלל דרוח
צפונית; ואח"כ מגיעים לגילוי בחי'
המדות דאצילות — "ומודדין" (שהוא
מל' מדה, כלשון רז"ל⁶² "במדה שאדם
מודד בה מודדין לו"), ואח"כ עולים
לבחי' "וקושרין", שמאיר האור של-
מעלה מז"א ומל' המקשר ומאחד אותם,

(59) סוטה ת, ב.

60) עפ"י יובן מענה רע"ק בב"ר (פ"א, ה). — וע"פ המבואר בפנים (רס"ו) דהוצאה היא תוכן כל מלאכות שבת — איך שבמענה הנ"ל מתורץ בנוגע לכל הפעולות שבועולם בשבת. וראה לקו"ת תוריע שם.
61) ראו תו"א (ס"פ תרומה — כ"ק אדמו"ר נ"ע) דז"א הוא תכלית ירידת אוא"ס מלמעלמ"ט ומל' היא מקור בי"ע שבאצילות — ועפ"י יומתק השיכות לנדו"ד ד"יחיד" — ולא "אחד".

וּאֵת חֲנֹן * ב

ת"ת אינה מחולקת לחיובים נפרדים בזמני היום והלילה, אלא הוא חיוב אחד הנמשך תמיד — בכל הזמן דיום ולילה. ולכן מברכים ברכת התורה רק פעם אחת ביום, גם מי שאין דרכו ללמוד אלא לפרקים, כי חיוב הלימוד הוא המשך אחד שאין בו הפסק.

וצריך להבין: לכאורה, מצד ענינם, הרי איפכא מסתברא: ת"ת ה"ה ענין הקשור בהבנה והשגה, כי מחובת ה-

עם ק"ש כמ"ש הרשב"א ושאר פוסקים — מ"מ הרי נתקנו כברכות ק"ש לפני ולאחרי (ועי' יבוא האדם לעבודת הק"ש — ראה תניא פמ"ט).

(6) ראה מנחות צט, סע"ב. סנה' צט, א (הובא בחניא פ"א). ילקוט ופרש"י תהלים (ק"ט, ככו). הלכות ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ה. וראה גם ר"ן נדרים ח, א ד"ה הא קמ"ל. וראה טורי אבן חגיגה ז, א. ואף ש"מ הדין יוצא ידי חובתו בקביעות עתים וכו' ביום ובליילה וכו' ואם אירע וכו' אפילו בלימוד מועט כמו פרק א' ביום וכן פרק א' בליילה וכו', ובשעת הדחק וכו' יוכל לצאת י"ח בק"ש שחרית וערבית (הל' ת"ת שם ה"ד) — הרי כל זה הוא הבדיעבד של מצות והגית בו יומם ולילה כפשוטו (שם). היינו של החיוב האחד הנמשך תמיד. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' קנו ס"א. (7) שו"ע אדה"ז סי' מז סעי' ז ש"כן נהגו. ועוד (ועיקר): המחלוקת בין ב' הריעות (שם) הוא רק אם צריך לברך עוה"פ כשהסתייך דעתו, אבל לד"ה אינו קשור להתחלוקת דיום ולילה.

(7) והא דמברך בכל יום (ולא פעם אחת בחייו — דלכאורה הרי החיוב נמשך תמיד ואין בו הפסק כלל) הוא לפי "שברכת התורה היא כברכות השתח" (שו"ע אדה"ז שם). וראה לקמן הערה 36.

א. שתי מצות עקריות מבוארות בפרשתנו: מצות ק"ש ומצות תלמוד תורה. ואף ששניהם נכתבים ב"פסוק א', ופס"ד הוא דבק"ש שחרית וערבית מקיים מצות והגית בו יומם ולילה. ולאידך גיסא ת"ת שינון כק"ש, מ"מ חילוק גדול ביניהם:

החיוב דמצות ק"ש הוא פעמיים בכל יום, בשחרית ובערבית, כמפורש כא"י: "בשכרך ובקומך", וכ"א מהם הוא ענין בפ"ע, וכדמוכח גם מזה ש"מברכים בברכות ק"ש פעמיים בכל יום בשחרית ובערבית"; משא"כ מצות

(*) וסיום הש"ס (מס' גדה).

- (1) ו, ז.
- (2) וי"ל דבנוגע לקיום מצות והגית די לכ"ע בפסוק אחד (ואפילו רק ענין אחד) דק"ש — כמו שדי בפרק (שיעור) אחד שחרית כו'.
- (2*) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ס"ד. וראה רמ"א ונ"כ השו"ע ר"ס רמ"ו.
- (3) ירוש' שבת פ"א ה"ב כסופה — אלא שהמפרשים שם פירשו באופן אחר.
- (3*) זכן — עקב יא, יט.
- (4) לא מיבעי לרעת הרס"ג (בסהמ"צ שלו מ"ע ג"ד. וראה ביאור הרי"ף פערלא שם (עח, א ואילך)) והרמב"ן (בסוף השגותיו על סהמ"צ להרמב"ם. ועיין בדבריו סוף שרש ט' שם) ועוד, שמנו מצות ק"ש של שחרית ושל ערבית לבי מצות במנין המצות — אלא גם לרעת הרמב"ם (בסהמ"צ שלו מ"ע י"ד). הסמ"ג (בסהמ"צ שלו מ"ע יח) והתנוך (מצוה תכ) ועוד, שמנו אותם למצוה אחת, הרי הפירוש הוא שהם ב' מצות נפרדות, אלא שנמנות כמצוה אחת, וכדמוכח גם מזה שמצות ק"ש היא מ"ע שהזמ"ג (וראה שו"ת שאגת ארי סי' יב).
- (5) ואף "דלכאורה אין להם שייכות כלל